

עקרון שלטון החוק

אזרחות | שאלון 34281

מצגת לימוד לבגרות

שקף 1 מתוך 17

יחידה 1
טענה

יחידה 2
סוג עבריינות: פלילית רגילה

יחידה 3
הזכות לחופש הביטוי

יחידה 4
עיקרון שלטון החוק

יחידה 5
פקודה בלתי חוקית

יחידה 6
פקודה בלתי חוקית בעליל

יחידה 7
סוג העבריינות: עבריינות פלילית

יחידה 8
עבריינות פלילית רגילה

1 טענה

אני בעד הצעת החוק
לנקוט מעצרים
מנהליים בהיקף נרחב
יותר מזה שננקטו עד
כה, למשל גם כלפי
פעילים בארגוני פשע
בישראל

2 סוג עבריינות: פלילית רגילה

עבירה על חוק,
המבוצעת על ידי אדם
שפועל בדרך אקטיבית
- פעילה, לרוב אלימה

3 הזכות לחופש הביטוי

הזכות לחופש הביטוי
קובעת שיש לאפשר
לכל אדם לומר את
דעת ו/או את השקפת
עולמו

1 עיקרון שלטון החוק

עיקרון הקובע שהחוק במדינה הדמוקרטית נקבע על ידי רשות מחוקקת הנבחרת על ידי האזרחים

2 פקודה בלתי חוקית

הוראה הניתנת על ידי מפקד מוסמך או רשות מוסמכת אך סותרת את החוק או את הנחיות הצבא או חורגת מסמכות נותן הפקודה. במסגרת צבאית חובה לציית להוראה זו/ אי ציות יגרום להעמדה לדין של הפקוד. נותן ההוראה נושא באחריות של הפרת החוק. במסגרת אזרחית אין חובה לציית להוראה/פקודה בלתי חוקית

1 פקודה בלתי חוקית בעליל

הוראה אשר ניתנת על ידי מפקד מוסמך או רשות מוסמכת. ההוראה סותרת ערכי מוסר ומצפון אנושי בסיסיים / "דגל שחור" מתנוסס מעליה / "אי חוקיות הדוקרת את העין ומקוממת את הלב" / אי החוקיות ואי המוסריות גלויה ומובהקת. חובה שלא לציית לפקודה זו אפילו במסגרת צבאית. ציות יגרום להעמדה לדין של נותן הפקודה והמבצע

2 סוג העבריינות: עבריינות פלילית

עבריינות היא פעולה שנעשית בניגוד לחוק, והשלטון רואה בה מזיקה או מסוכנת לחברה ולכן יש להעניש עליה

1 עבריינות פלילית רגילה

הפרת החוק נעשית ממניעים של תועלת אישית של טובת הנאה עצמית, ולא ממניעים מוסריים. לדוג': רצח, אונס, גניבה, שוד, תקיפה רמאות

2 לאומיות אתנית - תרבותית

השאיפה המשותפת לבני לאום לשלטון עצמי במסגרת של מדינה ריבונית/ לניהול לאומיות אתנית-תרבותית עצמי בתוך מדינה

3 הזכות לחופש הדת

זכותו של כל אדם להחזיק בכל אמונה, להשתייך לכל קבוצה דתית, לקיים כל טקס, מנהג, או פולחן

1 הבדל ראשון

חובת הביצוע בצו בלתי חוקי חלה חובת ביצוע על מקבל הצו, ואילו לגבי צו בלתי חוקי בעליל חל איסור על ביצוע הצו. הבדל שני: תוכן הצו תוכנו של צו בלתי חוקי מנוגד לחוק הפורמלי, ואילו תוכנו של הצו בלתי חוקי בעליל מנוגד למוסר ולהיגיון הבריא

2 עקרון שלטון החוק

עקרון דמוקרטי לפיו הן האזרחים, והן רשויות השלטון כפופים לחוק וחייבים לציית לו. החוק נחקק ע"י הרשות המחוקקת בהליך דמוקרטי (כלומר, גם החוק עצמו נחקק לפי כללים מסוימים ובהלימה לערכים דמוקרטיים)

1 מוסדות וגופים שלטוניים שהוסמכו לכך בחוק כגון

מבקר המדינה, הפרלמנט, מערכת המשפט ועוד. המוסדות מפרסמים דו"חות, המציגים את פעולות השלטון ומעודדים דיון ציבורי באשר

2 מושגי מפתח לחזרה

טענה
סוג עבריינות: פלילית רגילה
הזכות לחופש הביטוי
עיקרון שלטון החוק
פקודה בלתי חוקית
פקודה בלתי חוקית בעליל

אולם דיונים בבית המשפט העליון

מה רואים?

צילום צבע: אולם דיונים עם קשתות לבנות, עמודים וספסלי עץ; בצד הרחוק שולחן מוגבה עם שלושה כיסאות אדומים, שני דגלי ישראל וסמל המדינה על הקיר מעליהם; מספר אנשים יושבים באולם, אחד מהם לבוש גלימה שחורה. לפי תיאור הצלם, זהו אולם ב' בבית המשפט העליון בירושלים (2017). השקף ממחיש את בית המשפט כמקום שבו נבחנת כפיפותם של הפרט והרשויות לחוק - ליבת עקרון שלטון החוק.

קרדיט: צילום: 2017, Avi1111 (dr. avishai teicher), רישיון CC BY-SA 4.0. מקור: ויקישיתוף | [קובץ המקור](#)

השאלה המקורית

- האם יישוב רשאי להכריז על צביונו? זו השאלה המונחת לפתחנו.
- על פסגה מוריקה, בין גבעות ועמקים, עומד יישוב ותיק ומסביר פנים. ומי גר ביישוב? 400 משפחות, רוב התושבים חילונים ומיעוטם דתיים ומסורתיים. יום אחד הציבו דיירי היישוב שלט: "נל"י - יישוב קהילתי חילוני". שלט זה עומד במוקד העתירה שלפנינו, שהגישו כמה מתושבי היישוב נל"י נגד הוועד המקומי ונגד גורמים נוספים, בדרישה להסיר מהשלט ומכל פרסום שנוגע ליישוב את הגדרתו "חילוני".
- העותרים העלו כמה טענות.
- ראשית, נטען כי הוועד המקומי של היישוב, בתמיכת המועצה האזורית, פעל בחוסר סמכות בהגדירו את היישוב "חילוני". לטענתם, רשות שלטונית אינה מוסמכת להגדיר את היישוב לפי השתייכות דתית או לאומית ולכפות הגדרה זו על תושביה, כמו כן הגדרת היישוב נל"י באופן זה בשלט הכניסה מבטלת למעשה את הגדרתו "יישוב קהילתי", כפי שנקבע על פי תקנון ההתאגדות שלו עצמו.
- בנוגע לטענה זו, הבהיר אחד השופטים כי הסמכות קשורה בכלל היסודי ולפיו רשויות השלטון - בלא יוצאות מן הכלל - אינן רשאיות לפעול אלא במסגרת הסמכות שהוקצתה להן בכללים ובתקנות.

השאלה המקורית

- שנית, העותרים טענו כי תיאור אופיו של היישוב "חילוני" מפלה אותם לרעה, ואינו דרוש למטרה לגיטימית וראויה. לגישת העותרים, הגדרת יישוב לפי השתייכות לאומית או עדתית, אמונה דתית, נטייה מינית וכיוצא בזה טומנת בחובה קיפוח ופגיעה בתושבים. כך, הגדרת זהות כללית ליישוב מדירה תושבים שאינם משתייכים לאותה הגדרה, מסמנת אותם כחריגים ל"נורמה" ומעבירה מסר שלפיו יש קבוצת תושבים "מועדפת" וקבוצת תושבים "סוג ב", שאינה רצויה בקהילה. מסרים אלה גורמים לתחושת עלבון והשפלה.
- השופטים דחו את העתירה ברוב של שניים נגד אחד. לדעת רוב השופטים, התקנת השלט נעשתה בסמכות, ואין בה פגיעה בזכויות העותרים. לדבריהם, העתירה אינה נוגעת למתן שירותים מוניציפליים (של רשות מקומית), למניעה או להגבלה של שירותי דת, או למניעת זכותם של מי מתושבי היישוב לחיות בו ולנהוג לפי צו אמונתו ומצפונו. הצדדים לא חלקו על כי ועד היישוב צריך לספק שירותים ואמצעים ראויים בנסיבות העניין כדי לאפשר קיום אורח חיים דתי לתושבים המעוניינים בכך.
- אחד השופטים הוסיף כי יש להצר על כי המחלוקת בין הצדדים הובאה מלכתחילה לפתחו של בית המשפט. סוגיות עקרוניות וחשובות בחברה הישראלית המורכבת מקבוצות שונות - כמו חילונים ודתיים - ראוי שייפתרו בדרך דמוקרטית של הידברות והחלטה משותפת בין הרשות המקומית לבין תושביה, ובין התושבים לבין עצמם, למרות ההבדלים ביניהם. עם זאת, משהובאה העתירה לפתחו של בית המשפט, נדרשת הכרעה. העתירה לא התקבלה.

השאלה המקורית

● השופט סיים את דבריו כפי שפתח אותם, בהשראת הסיפור "דירה להשכיר" מאת לאה גולדברג, והביע תקווה כי סיפורם של תושבי ניל"י יסתיים כסיפורם של דיירי המגדל: "על פסגה מוריקה, בין גבעות ועמקים, עומד יישוב ותיק ומסביר פנים, וביישוב גרים עד היום, שכנים טובים חיי שלום".

● (מעובד על פי פסק דין של בג"ץ: "האם רשאי יישוב להכריז על צביונו? זו השאלה המונחת לפתחנו").

● (שימו לב: השאלות בעמוד הבא).

● שימו לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת המושג) ענו על פי מה שלמדתם ולא על פי הקטע.

● בחלק השני של השאלה ענו על פי הקטע.

● 13.

● — הציגו את העיקרון הדמוקרטי: עקרון שלטון החוק.

● — צטטו מן הקטע משפט (אחד או יותר) המתייחס לעיקרון זה.

● — הסבירו כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי במשפט שציטטתם.

תשובות מוצעות

● ציין: עקרון שלטון החוק הצג: חובת הציות לחוק חלה על כולם/האזרחים ורשויות השלטון כפופים לחוק/ קיימת מערכת חוקים אחת שכולם חייבים לציית לה. החוק נחקק ע"י הרשות המחוקקת בתהליך קבוע בחוק/ בהליך דמוקרטי. החוק חייב להיות כללי – לחול על כלל האזרחים, פומבי- גלוי וידוע לאזרחים ובהיר - כתוב בשפה ברורה. ציטוט: "בנוגע לטענה זו, הבהיר אחד השופטים כי הסמכות קשורה בכלל היסודי ולפיו רשויות השלטון – בלא יוצאות מן הכלל, אינן רשאיות לפעול אלא במסגרת הסמכות שהוקנתה להן בכללים ובתקנות". הסבר: עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע בכך שהשופט אומר כי כולם כפופים לחוק - גם האזרחים וגם רשויות השלטון, ועל כן גם רשות שלטונית אינה יכולה לפעול אלא במסגרת החוק (הכללים והתקנות).

נושאי המצגת

- ציון מושג + הצגתו (הגדרה מהלימוד, לא מהקטע)
- הסבר תופעה או סיבות בעזרת החומר שלמדתם
- ביסוס הטענה בציטוט או התייחסות ישירה לקטע
- השוואה: דמיון והבדל בין מושגים או גישות
- נימוק עמדה באמצעות מושגים מקצועיים

- סוג עבריינות: פלילית רגילה
- הזכות לחופש הביטוי
- עיקרון שלטון החוק
- פקודה בלתי חוקית
- פקודה בלתי חוקית בעליל
- סוג העבריינות: עבריינות פלילית
- עבריינות פלילית רגילה
- לאומיות אתנית – תרבותית

✗ כותבים את ההגדרה (הצג) מתוך הקטע במקום מהחומר שלמדתם - ההגדרה חייבת לבוא מהלימוד.

✗ מציינים את המושג בלי להציג אותו - ציון בלבד לא מספיק.

✗ שוכחים לקשר את ההסבר לקטע עצמו - חובה ציטוט או התייחסות ישירה לקטע.

✗ כותבים תשובה כללית בלי המושגים המקצועיים מהמחווין.

לצפייה

צפו בסרטון "אזרחות שלטון החוק" - גם בעמוד הנושא, בלשונית "סרטון".

<https://www.youtube.com/watch?v=Oh9mcOJVb-c>

הסרטון הוא קישור חיצוני (YouTube) ולא נבדק מול תוכן השאלון או מחוון משרד החינוך.

עברו שוב על נושאי המצגת, תרגלו במשחקים, ונסו את שאלת הבגרות בעמוד הנושא.
בהצלחה!